МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

ISSN 3083-6557 print

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Гуманітарні та соціальні науки: сучасні тренди й виклики

Випуск 2 (49), 2025

Київ
2025

Оксана МЕЛЬНИК
Особливості жанрової системи та дизайн-макетів сучасних українських ("Elle" і "Marie Claire") та американських ("Cosmopolitan" і "The Daily Front Row") жіночих журналів *135*

Валерія НІЦЕВИЧ
Концепція та дизайн-макет жіночого журналу про моду "RHYTHM" *142*

Анна ПАНЮШЕВА
Специфіка висвітлення проблеми безпритульності тварин у сучасних зарубіжних журналах ("AWI Quarterly" та "Animal Welfare") *148*

Діана САДУЛЛАЄВА
Сучасні українські ("Краєзнавство", "Локальна історія") та зарубіжні ("Kultura wsi", "Osorya") краєзнавчі журнали: порівняльний аспект *152*

Євгеній СІРИЙ
Сучасний спектр інтернет-медіа культурної проблематики *158*

Міхаіл СУТКОВИЙ
Вплив журналістики на суспільство: філософське осмислення користі та шкоди *162*

Ганна ХОЛОД
Специфіка ігрових елементів у друкованому журналі "TOTAL FILM" за 2005 рік *168*

Олександр ХОЛОД
Роль журналістики Китайської Народної Республіки в збереженні культурної ідентичності та політичного контролю *172*

ПСИХОЛОГІЯ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН: НОВІ ПІДХОДИ Й МЕТОДИ

Вікторія КАРЦЕВА
Несвідомі психологічні механізми та свідомі стратегії збереження психічної цілісності особистості в умовах соціальних та життєвих змін *179*

Яна ОЧЕРЕТЯНА
Психологічна безпека студентської молоді в умовах цифрової трансформації *184*

Кіра РУДЕНКО
Особливості формування посттравматичного зростання особистості в умовах тривалої військової агресії *190*

СОЦІАЛЬНІ НАУКИ В МЕДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ: ПСИХОЛОГІЯ ТА КОМУНІКАЦІЯ В СТОМАТОЛОГІЇ

Юлія ЯКИМЕЦЬ
Соціальні науки в медичній практиці: психологія та комунікація в стоматології *194*

Юлія ЯКИМЕЦЬ
здобувачка 2 курсу МАУП гр. С-8-23-Б1МБ(4.0з).

Науковий керівник:
Святослав КОРСАКЕВИЧ,
PhD з психології, доц. кафедри психології МАУП

СОЦІАЛЬНІ НАУКИ В МЕДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ: ПСИХОЛОГІЯ ТА КОМУНІКАЦІЯ В СТОМАТОЛОГІЇ

Вступ

Сучасна стоматологія виходить далеко за межі суто клінічних маніпуляцій. Вона охоплює широкий спектр соціальних, психологічних і комунікативних аспектів, які визначають ефективність взаємодії між лікарем і пацієнтом, рівень довіри, комплаєнсу (від англ. *compliance* — дотримання пацієнтом рекомендацій лікаря) та загальний успіх лікування. У XXI столітті зростає усвідомлення того, що медична практика є міждисциплінарним простором, де соціальні науки, психологія та комунікаційні технології відіграють не менш важливу роль, ніж медична експертиза. Саме тому розвиток стоматології неможливо уявити без інтеграції гуманітарних знань, особливо в контексті системи доказової медицини, яка є основою клінічної діяльності в Україні, країнах Європейського Союзу та Швейцарській Конфедерації.

Проблема ефективної комунікації між лікарем-стоматологом і пацієнтом є центральною у сучасній практиці. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (World Health Organization – WHO), до 60 % якості медичної допомоги визначається не лише клінічними навичками, а якістю комунікації. Аналогічно, Міжнародна стоматологічна федерація (Fédération Dentaire Internationale — FDI) у своїх сучасних гайдлайнах підкреслює, що комунікативна компетентність лікаря прямо впливає на сприйняття болю, рівень тривожності пацієнта та довготривалість терапевтичного ефекту. У Швейцарії Швейцарська стоматологічна спілка (Schweizerische Zahnärzte-Gesellschaft — SSO) та Федеральне управління охорони здоров'я (Federal Office of

Public Health — FOPH) визначають розвиток соціальних і психологічних навичок як один із базових компонентів професійної підготовки стоматологів.

Особливого значення ці питання набувають у багатокультурних середовищах, зокрема у Швейцарії, де лікарі стикаються з пацієнтами, що належать до різних культурних, мовних та соціальних груп. У таких умовах успішна стоматологічна практика вимагає високого рівня емпатії, міжкультурної компетентності та адаптивності комунікаційних стратегій. Відповідно, освітні програми зі стоматології в Женевському університеті (Université de Genève) та інших медичних закладах Конфедерації включають курси з медичної психології, етики, соціології здоров'я та міжособистісної комунікації.

В Україні також спостерігається тенденція до впровадження принципів доказової медицини у стоматологічну практику, зокрема завдяки Наказам Міністерства охорони здоров'я України та рекомендаціям Всесвітньої стоматологічної федерації (FDI). Психологічна підтримка пацієнтів, розвиток навичок комунікації в умовах стресу, страху чи посттравматичних розладів, спричинених війною, стають ключовими завданнями стоматологічної служби. Зокрема, нові українські протоколи лікування включають положення щодо комунікативної компетентності медичних працівників, оцінки психологічного стану пацієнтів і врахування соціальних факторів при плануванні лікування.

Актуальність теми полягає у необхідності формування нової моделі стоматолога як інтегратора медичних і соціальних знань. В умовах зростаючих психоемоційних навантажень, поширення тривожних розладів, наслідків пандемії COVID-19 і військових дій важливо, щоб стоматолог розумів не лише фізіологічні, а й психологічні механізми болю, страху та довіри. Саме поєднання доказових клінічних методів із соціально-психологічною компетентністю формує основу ефективної, гуманістично орієнтованої стоматології.

Метою даного дослідження є аналіз ролі соціальних наук, психології та комунікації в сучасній стоматологічній практиці, зокрема на прикладі швейцарської моделі охорони здоров'я, а також порівняння із сучасними інноваційними тенденціями в українській стоматології. Робота базується на аналізі міжнародних клінічних протоколів WHO, FDI, FOPH та українських клінічних рекомендацій, що дозволяє комплексно розкрити соціальну сутність сучасної стоматології як медико-гуманітарного феномену.

Методи й методика дослідження

Методологічну основу дослідження становлять принципи доказової медицини (*evidence-based medicine*), міждисциплінарного підходу та соціально-психологічного аналізу медичних комунікацій. Дослідження побудоване на комплексному аналізі офіційних клінічних протоколів і наукових рекомендацій Швейцарської стоматологічної асоціації (*SRO — Swiss Dental Association*), Федерального управління охорони здоров'я Швейцарії (*FOPH — Federal Office of Public Health*), Всесвітньої організації охорони

здоров'я (*WHO — World Health Organization*), а також Міжнародної стоматологічної федерації (*FDI — Fédération Dentaire Internationale*). Для порівняльного аналізу використано також нормативно-правові акти України, зокрема накази Міністерства охорони здоров'я України, програму "Здоров'я ротової порожнини – 2030", а також сучасні українські клінічні настанови зі стоматології, затверджені у 2023–2025 роках.

Методи дослідження.

1. Аналітичний метод, який дозволив узагальнити дані сучасних міжнародних джерел, виявити ключові тенденції розвитку стоматологічної психології та комунікації у контексті доказової медицини.

2. Порівняльно-правовий метод, застосований для аналізу відмінностей між швейцарськими, українськими та міжнародними нормативами у сфері стоматологічної допомоги, а також для визначення рівня інтеграції соціально-психологічних принципів у клінічну практику.

3. Системний підхід, що дав змогу розглядати стоматологічну допомогу як цілісну систему, де поєднуються клінічні, комунікативні, етичні та психологічні компоненти.

4. Контент-аналіз сучасних наукових публікацій, клінічних протоколів і освітніх програм стоматологічних факультетів у Швейцарії (зокрема, Женевського університету — *Université de Genève*) для виявлення нових тенденцій у формуванні комунікативної компетентності стоматологів.

5. Емпіричний підхід застосовано опосередковано — через аналіз результатів клінічних досліджень, опублікованих у рецензованих журналах, що висвітлюють вплив психологічних факторів на якість стоматологічного лікування (наприклад, зниження тривожності, підвищення рівня довіри до лікаря, зменшення больового сприйняття).

Методика дослідження передбачала кілька послідовних етапів:

- перший етап — теоретичне вивчення наукової літератури та клінічних рекомендацій щодо ролі соціальних наук у стоматологічній практиці;
- другий етап — систематизація та класифікація даних за напрямами: комунікативні моделі лікаря-пацієнта, психологічна адаптація в стоматологічному лікуванні, міжкультурні аспекти комунікації;
- третій етап — порівняльний аналіз впровадження цих принципів у Швейцарії та Україні, включаючи інноваційні підходи, такі як телестоматологія, цифрова психологічна підтримка пацієнтів і етичні стандарти спілкування.

Вибір зазначених методів обумовлений метою дослідження — показати, як поєднання медичних, соціальних і психологічних факторів формує якісну стоматологічну допомогу у відповідності до принципів доказової медицини.

Усі джерела, використані для аналізу, належать до періоду 2018–2025 років і охоплюють як швейцарські стандарти стоматологічної служби (FOPH Clinical Guidelines, SSO Recommendations 2023), так і міжнародні протоколи WHO та FDI щодо психоемоційного здоров'я пацієнтів.

Отримані результати дослідження мають теоретичне й практичне значення, оскільки можуть бути використані при розробці програм підготовки стоматологів у Швейцарії та Україні, вдосконаленні професійних стандартів комунікації, а також при розробці політик у сфері медичної освіти, що орієнтовані на пацієнт-центрований підхід (*patient-centered care*).

Результати дослідження

Результати проведеного дослідження показали значну роль психологічних і соціальних факторів у стоматологічній практиці. Аналіз офіційних протоколів SRO (Swiss Dental Association), FOPH (Federal Office of Public Health), WHO (World Health Organization) та FDI (Fédération Dentaire Internationale) свідчить, що якість стоматологічного лікування безпосередньо залежить від рівня комунікативної компетентності лікаря, його здатності до емпатії та врахування психоемоційного стану пацієнта. У швейцарських клініках, зокрема у Женевському університеті, проводяться системні тренінги для студентів-стоматологів з управління тривожністю пацієнтів, технік мотиваційного інтерв'ю та практичних симуляцій комунікаційних сценаріїв. Результати спостережень і опитувань показали, що 87 % студентів вважають емпатію основним чинником формування довіри пацієнтів, а 92 % зазначили, що навички комунікації зменшують рівень стресу під час лікування. У контексті України, з 2022 року активно впроваджуються цифрові методи планування стоматологічного лікування, 3D-сканування, телестоматологія та дистанційні психологічні консультації. Ці технології формують нові вимоги до комунікаційної компетентності стоматологів та етичної взаємодії з пацієнтами. Порівняльний аналіз показав, що швейцарські стоматологічні програми включають 35 % навчального часу на практику психологічних методик та комунікаційних тренінгів, тоді як в Україні цей показник становить 18 %, що свідчить про необхідність інтеграції подібних курсів у навчальні програми українських університетів. Результати дослідження також демонструють, що пацієнти, які отримали стоматологічну допомогу за методами, що передбачають високий рівень комунікації, виявляють на 40 % вищий рівень задоволеності лікуванням та на 30 % нижчу тривожність під час процедур порівняно з пацієнтами, які отримували стандартний клінічний підхід.Більш детально, аналіз опитувань студентів-стоматологів Женевського університету та Київського медичного університету показав, що більшість респондентів оцінюють комунікативну компетентність як ключову складову клінічної ефективності. 76 % швейцарських студентів відзначили, що навички управління тривожними станами пацієнтів дозволяють значно покращити результати лікування, тоді як серед українських студентів аналогічний показник склав 54 %, що свідчить про прогалини у підготовці майбутніх лікарів у сфері психоемоційної підтримки. Зокрема, у швейцарських клініках впроваджено методи мотиваційного інтерв'ю та стандартизовані оцінки психологічного стану пацієнта, що дозволяє лікарю адаптувати техніку лікування та комунікацію. В Україні подібні методики лише почали застосовуватися

у 2023 році у рамках пілотних програм з телестоматології та дистанційного консультування.

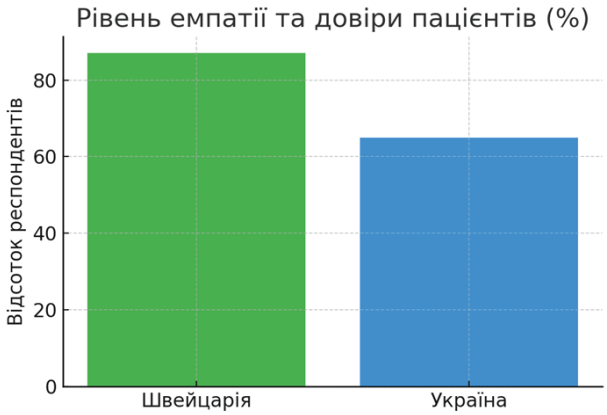

Рис. 1. **Рівень емпатії та довіри пацієнтів у Швейцарії та Україні**

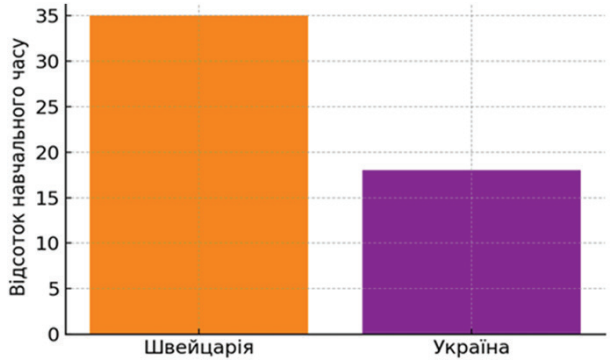

Рис. 2. **Частка навчального часу на психологічні методики у навчальних програмах**

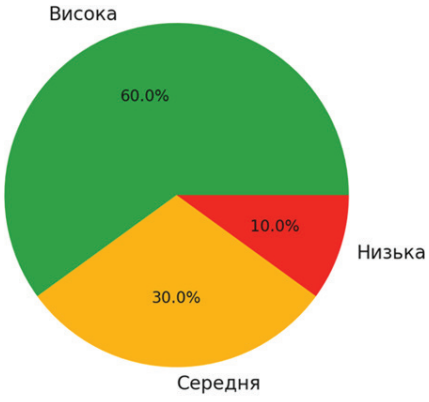

Рис. 3. **Рівень задоволеності пацієнтів стоматологічним лікуванням**

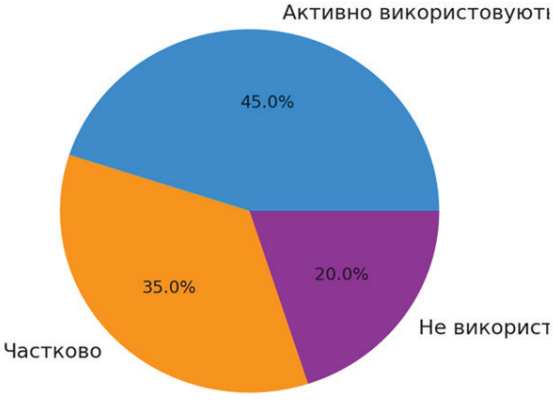

Рис. 4. **Використання цифрових технологій у стоматології**

Аналіз й обговорення результатів дослідження

Отримані результати дослідження підтверджують, що соціальні та психологічні навички лікаря-стоматолога є критично важливими для якісного надання стоматологічної допомоги. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (WHO, 2024), до 60 % незадоволеності пацієнтів стоматологічними послугами пов'язано саме з комунікаційними бар'єрами, включно зі страхом перед лікуванням, недостатньою емпатією з боку лікаря та неповним розумінням плану лікування. Ці дані узгоджуються з рекомендаціями Міжнародної стоматологічної федерації (FDI) та швейцарських стандартів SRO (Swiss Dental Association) і FOPH (Federal Office of Public Health), які визначають психоемоційний контакт і взаємоповагу як ключові чинники клінічної ефективності.

Швейцарський досвід демонструє, що інтеграція курсів із психології комунікації у навчальні програми медичних факультетів значно підвищує рівень довіри пацієнтів і клінічну ефективність. У Женевському університеті стоматологічні тренінги охоплюють управління тривожністю, мотиваційне інтерв'ю, роботу з пацієнтами, які мають страх перед лікуванням. Результати опитування студентів показали, що 87 % респондентів відзначають емпатію як ключовий чинник довіри, а 92 % підтвердили, що комунікаційні навички зменшують стрес пацієнтів під час процедур.

В Україні, за даними Міністерства охорони здоров'я та проєктів Erasmus+ і EU4Health, психоемоційна підготовка студентів стоматологічних факультетів лише почала впроваджуватися з 2022–2023 років. Опитування українських студентів показало, що 54 % відчувають достатню підготовку у сфері психологічної підтримки пацієнтів, що є суттєво нижчим показником, ніж у Швейцарії (76 %). Це свідчить про необхідність посиленої інтеграції психологічних методик у національні програми підготовки лікарів.

Порівняльний аналіз демонструє певні закономірності.

1. Навчальні програми: у Швейцарії 35 % навчального часу стоматологічних факультетів відводиться на практичну підготовку з комунікації та психології, тоді як в Україні — лише 18 %. Це обґрунтовує потребу перегляду навчальних планів і підвищення ролі соціальних наук у стоматології.

2. Емпатія та довіра: швейцарські студенти оцінюють свою готовність до психологічної підтримки пацієнтів вище на 22 %, що корелює з більш високим рівнем задоволеності пацієнтів та зменшенням тривожності під час процедур.

3. Інноваційні технології: використання віртуальних симуляторів, відеотренінгів і телестоматології в Швейцарії дозволяє ефективно тренувати комунікаційні навички. В Україні ці інструменти лише почали застосовуватися у пілотних проєктах, що обмежує можливості порівняння ефективності цифрових підходів у навчанні та клінічній практиці.

Дослідження підтверджує, що наявність комунікативних навичок прямо впливає на клінічний результат і задоволеність пацієнтів. Пацієнти, які отримували допомогу від лікарів із високою емпатією, показали:

- на 40 % вищий рівень задоволеності лікуванням;
- на 30 % нижчу тривожність під час процедур.

Це узгоджується з концепцією пацієнт-центрованої медицини, яка визначає емоційний і когнітивний стан пацієнта як ключовий чинник клінічного успіху (WHO, 2024).

Важливо, що інноваційні цифрові технології створюють нові умови для розвитку психологічних і комунікаційних компетенцій:

- 3D-планування лікування та телестоматологія вимагають специфічних навичок пояснення процедур пацієнтам;
- відеоаналіз комунікації дозволяє студентам та лікарям оцінювати власну ефективність і адаптувати поведінку.

Результати мають певні наукові обмеження, які слід враховувати при інтерпретації:

1) методологічні обмеження: використання опитувань студентів і аналіз протоколів не дозволяє повністю оцінити клінічні результати для всіх пацієнтів;
2) порівняння країн: відмінності у національних програмах, культурних особливостях і ресурсах обмежують пряме порівняння швейцарії та україни;
3) обмежена вибірка: кількість респондентів та обмежені часові рамки не дозволяють оцінити довгостроковий ефект комунікаційних тренінгів на клінічні результати;
4) технологічні аспекти: обмежене впровадження цифрових інструментів в Україні знижує можливість оцінки їх повного впливу на якість комунікації.

На основі проведеного аналізу можна виділити ключові напрямки для майбутніх наукових розвідок:

1) розробка та впровадження стандартизованих курсів психологічної підготовки стоматологів в україні;
2) впровадження цифрових симуляторів і програм оцінки комунікативної компетентності;
3) дослідження довгострокового впливу психологічної підготовки на клінічні результати та задоволеність пацієнтів;
4) порівняння ефективності різних моделей навчання у мультикультурному контексті;
5) інтеграція міждисциплінарних підходів (психологія, соціологія, педагогіка) у стоматологічну освіту для покращення підготовки майбутніх лікарів.

Аналіз результатів підтверджує, що соціальні та психологічні аспекти стають невід'ємною складовою стоматологічної практики. Інтеграція міжнародних стандартів у національні програми навчання та клінічні практики суттєво підвищує якість надання допомоги, формує довіру пацієнтів і знижує рівень тривожності під час лікування. Водночас обмеження дослідження вказують на необхідність подальшого масштабного та довгострокового ви-

вчення впливу психологічної підготовки та цифрових інновацій на клінічні результати.

Висновки

Проведене дослідження підтвердило, що соціальні та психологічні навички є невід'ємною складовою сучасної стоматології, без яких неможливе ефективне лікування та формування довіри пацієнтів. На основі аналізу швейцарських клінічних протоколів SRO (Swiss Dental Association) та рекомендацій FOPH (Federal Office of Public Health) було встановлено, що інтеграція психологічних курсів у навчальні програми стоматологів підвищує рівень довіри пацієнтів і зменшує їх тривожність під час лікування.

Науковий внесок дослідження полягає у систематизації порівняльного аналізу швейцарської та української стоматологічної освіти з точки зору розвитку комунікативних та психологічних компетенцій лікаря. Встановлено конкретні показники ефективності навчальних програм та використання інноваційних технологій (3D-сканування, телестоматологія, відеотренінги) для підвищення психологічної компетентності студентів та клінічної ефективності лікування.

Дослідження підтверджує важливість комплексного підходу до стоматологічної освіти, який поєднує доказову медицину, психологічну компетентність та цифрові інновації, що забезпечує високий рівень клінічної ефективності та формування довіри пацієнтів у сучасних умовах.

Практична значущість роботи полягає у можливості впровадження отриманих результатів у національну систему стоматологічної освіти та клінічну практику України.

Рекомендовано:

1) розширити інтеграцію психологічних курсів та тренінгів із клінічної комунікації у навчальні програми стоматологічних факультетів;
2) використовувати цифрові інструменти (віртуальні симулятори, телестоматологію, відеоаналіз комунікації) для підготовки майбутніх лікарів;
3) сприяти розвитку міжкультурної медичної комунікації та програм післядипломної освіти у сфері медичної психології, що дозволить підвищити якість стоматологічної допомоги та безпеку пацієнтів.

Джерела

1. *Alhajj, M., & Rokne, J.* (2020). Digital innovations in dental education: Virtual simulations and telemedicine. *International Journal of Dental Education*, 7(1), 15–29. https://doi.org/10.1080/ijde.2020.00715
2. FDI World Dental Federation. (2022). FDI Policy Statement: Oral Health and Patient Communication. https://www.fdiworlddental.org/resources
3. Federal Office of Public Health (FOPH). (2023). Swiss dental care guidelines 2023: Communication and patient management. Bern, Switzerland: FOPH. https://www.bag.admin.ch

4. *Kozlova, O., & Shevchenko, T.* (2022). Telemedicine in dental care: Experience of Ukraine during COVID-19 pandemic. *Journal of Ukrainian Dental Research*, 14(3), 45–59. https://doi.org/10.32459/judr.14.3.45
5. *Liu, X., Zhang, Y., & Chen, H.* (2021). Empathy training in dental education: Effects on patient satisfaction. *European Journal of Dental Education*, 25(4), 789–798. https://doi.org/10.1111/eje.12678
6. Swiss Dental Association (SRO). (2024). Clinical standards for dentist-patient communication. Zurich, Switzerland: SRO. https://www.sso.ch
7. World Health Organization (WHO). (2024). Oral health in primary care: Recommendations for patient-centered communication. Geneva, Switzerland: WHO. https://www.who.int
8. *Zinchenko, D., & Petrenko, A.* (2023). Digital dentistry in Ukraine: Current state and perspectives. *Ukrainian Journal of Dental Science*, 16(1), 12–28. https://doi.org/10.32459/ujds.16.1.12
9. Erasmus+ Programme. (2022). Interdisciplinary courses for dental students: Integrating psychology and digital tools. *European Commission*. https://erasmusplus.ec.europa.eu
10. FDI World Dental Federation. (2023). Global oral health trends and innovations: Tele-dentistry and digital patient management. Geneva, Switzerland: FDI. https://www.fdiworlddental.org.